

WSTEP

Martyna Ujma

O literaturze myślimy w różny sposób, do jej opisu używamy różnych języków, często ten sam problem osadzamy w różnych kontekstach i spoglądamy nań z różnych perspektyw. Wynika to z prawidłowości badań literaturoznawczych, ale także z przyjętej perspektywy patrzenia na tekst, z Heideggerowskiego przed-rozumienia, z którym wchodzimy w lekturę. Jonathan Culler, zastanawiając się nad tym, czym jest literatura, wskazuje jednak, że „współcześni studenci i wykładowcy literaturoznawstwa muszą badać i omawiać najrozmaitsze problemy i zagadnienia krytyczne — na przykład »wizerunek kobiety w początkach XX wieku«”¹. Od takiego podejścia na zajęciach „Literatura i rzeczywistość”, które są podwaliną niniejszej publikacji, wraz ze studentami staraliśmy się odejść. Podczas cotygodniowych spotkań w semestrze zimowym roku akademickiego 2018/2019 ja, świeżo upieczony nauczyciel, oraz słuchacze studiów uzupełniających magisterskich, mierzyliśmy się z trudną materią, jaką są teksty wchodzące w sferę literatury niefikcyjnej. Omawialiśmy liczne prace naukowe, reportaże oraz eseistykę. Rozliczne dyskusje przez nas toczone nauczyły nas nie tylko tego, czym są eseje, repor-

1. J. Culler, Co to jest literatura i czy pytanie to ma jakikolwiek sens, [w:] Tegoż, Teoria literatury, przeł. M. Bassaj, Warszawa 1998, s. 29.

taże, biografie i autobiografie rozumiane jako gatunki literatury niefikcjonalnej, czy tego, jakie różnice na tym polu się rodzą, ale przede wszystkim tego, że kultura jest palimpsestem, który trwa dzięki temu, co było, co jest i co będzie². Krytyczne myślenie o literaturze i jej związkach z rzeczywistością, które nieustannie ćwiczyliśmy, to także sygnał podpowiadający, że sztuka stanowi zwierciadło czasu, projekcję wizji świata oraz odwzorowanie sposobu rozumienia rzeczywistości uczestników danej kultury³. To Blumenbergerowski drogowskaz⁴, specyficzna sieć odniesień⁵, tworzona na zasadzie łączenia elementów mozaiki „cytatów kultury” w całość⁶. Ustaliliśmy także, że filologia nie jest jedynie elementem „mozolnego budowania monolitycznego gmachu wiedzy”⁷, lecz przede wszystkim stanowi fundament analizy opartej na doświadczeniu, dyskursywności i retoryczności⁸. Rozwijając „wysokie morale i etos badacza: upór dokładności, poczucie odpowiedzialności badawczej i informacyjnej, nieufność do

-
2. Por. R. Barthes, Śmierć autora, przeł. M.P. Markowski, „Teksty Drugie” 1999, nr 1/2, s. 247-251.
 3. E. Sábato, Hombres y engranajes, Madrid 1973, s. 67-68, cyt. za M. Kurek, Powieść totalna. Wokół narracyjnych teorii Ernesta Sábato i Maria Vargasa Llosy, Wrocław 2003, s. 37.
 4. Zob. H. Blumenberg, Paradygmaty dla metaforologii, przeł. B. Baran, Warszawa 2017.
 5. Zob. Tegoż, Praca nad mitem, przeł. K. Najdek, M. Herer, Z. Zwoliński, Warszawa 2009, s. 144.
 6. Por. G. Steiner, Gramatyki tworzenia, przeł. J. Łoziński, Poznań 2004, s. 26 (por. R. Barthes, dz. cyt., s. 247-251.)
 7. Por. K. Chmielewska, Jak możliwa jest poetyka eseju?, „Teksty Drugie” 2001, nr 3/4, s. 135.
 8. Por. M. R. Mayenowa, O perspektywie poetyki inaczej, [w:] T. Todorov, Poetyka, przeł. S. Cichowicz, Warszawa 1984, s. 107.

impresji i do nieudokumentowanych sądów”⁹, daje podwaliny pod wykraczające poza system sądy.

Niniejsza publikacja jest zbiorem prac studentów filologii polskiej, którzy w roku akademickim 2018/2019 uczęszczali na zajęcia przeze mnie prowadzone. Zebrane tutaj eseje, próby teoretycznoliterackie oraz reportaże odzwierciedlają podejście do literatury i języka, które starałam się zaszcześcić w ich autorach. Analizują Oni bowiem zjawiska literackie i kulturowe nie tylko w aspekcie literaturo- i kulturoznawczym, ale także nie pozostają w oderwaniu od ich uwikłania w „rzeczywistość”. Wierzę, że te pierwsze naukowe i eseistyczne próby studentów, rozbudzą w nich chęć do rozwiązywania nietatwych problemów badawczych, a także rozwiną w nich „wysokie morale i etos badacza”. Jednakowoż jestem przekonana, że współpraca młodych naukowców, jakimi są doktoranci, ze studentami jest warunkiem koniecznym do tego, by na Uniwersytecie Humanistyczno-Przyrodniczym im. Jana Długosza w Częstochowie rozwinęło się aktywne życie naukowe młodych badaczy literatury i języka.

Martyna Ujma

9. S. Dąbrowski, Filologia i filologizm, „Ruch Literacki” 1978, nr 2, s. 96.